

KÜRESELLEŞMENİN KENTLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE KÜRESEL KENTLERİN ÖZELLİKLERİYLE İLGİLİ BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet KAYAN

Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi
İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
akayan2002@gmail.com

Geliş Tarihi: 19.04.2015

Kabul Tarihi: 28.05.2015

ÖZ

Günümüzde küreselleşme durdurulmaz, karşı konulmaz ve geri döndürülmez bir gelişme süreci olarak ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin bu özelliğinden dolayı önemli olan küreselleşmeye karşı durmak, değiştirilemeyecek hakikati eleştirmek değil, devletlerin tek başlarına etkileyemedikleri ancak kendisinden etkilendikleri küreselleşme sürecini yakından takip ederek kendi iç siyasi ve ekonomik dinamiklerine uygun bir şekilde yarar sağlamaya çalışmaktır. Küreselleşme ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönleri olan bir süreçtir ve çok geniş bir yelpazede etkileme alanına sahiptir. Etkileme alanının en somut olduğu mekanlar hiç şüphesiz kentlerdir. Küreselleşme süreciyle birlikte 1980'li yıllarda gelişen ve yeni bir sürece giren dünya ekonomisinin büyük kentlerle olan etkileşim ve bu kentlerde ortaya çıkan değişim sonucu yeni bir kent tipi ortaya çıkmıştır. Küreselleşme, kentlerin ekonomik, sosyal, siyasal, mekansal ve kültürel alanlarını etkilemekte, kentlerin geleneksel yapısında değiştirci etkide bulunmaktadır. Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan, benzer yaşam biçimi, benzer giyim tarzı ve benzer eğlenme şekli ile dünyada kentsel yaşantı birbirine benzer hale gelmektedir. Küresel kentleri diğer büyük kentlerden ayıran en önemli özelliği dünya ekonomisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olmalarıdır. Küresel kentler, ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı, imalat sanayinin başat olarak ortaya çıktığı, malların, hizmetlerin ve ham maddelerin işlenerek diğer kentlere, bölgelere ve ülkelere ihracatın yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan merkezlerdir. Küresel kentler çok uluslu şirketlerin merkezinin bulunduğu ve dünya çapında finans hareketlerinin var olduğu kentler olmakla birlikte makro düzeyde dünyanın ekonomik ve siyasal kaderini etkileyebilecek kararlar alabilen ve dünyanın ekonomisine yön verebilen kentler niteliğindedir. Küresel kentler aynı zamanda, yabancı bankaların, dünyanın en büyük uluslararası finans şirketlerin merkez ya da bürolarına ev sahipliği yapmakla birlikte, uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevinin merkezi konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Kent, Küresel Kent, Küresel Kentlerin Özellikleri

AN ASSESSMENT OF THE EFFECTS OF GLOBALIZATION ON CITIES AND FEATURES OF GLOBAL

ABSTRACT

Globalization appears to be an unstoppable, irreversible and irresistible developmental process in today's world. Because of this quality of it, what is important is not to oppose the globalization or to criticize the unchangeable reality, but to closely follow the process of globalization which states cannot influence on their own but by which they are affected, thus trying to use it for its own internal political and economic dynamics. Globalization is a process with economic, social, political and cultural dimensions and has a wide range of influential field. It affects the economic, social, political, spatial and cultural fields of cities, leaving a changing influence on the traditional pattern of cities. A new type of city has emerged as a result of the interaction between the cities and the world economics developing in the 1980s and entering a new process with the globalization process and due to the changes in these cities. With the similar life style, similar wearing style and similar entertainment style concomitant with globalization, urban life styles have begun to bear more and more resemblance to each other across the world. What distinguishes global cities from other big cities is that they have become an inseparable part of the world economy. Global cities are the centres where economic activities are concentrated, manufacturing industry appears to be dominant, goods, services and raw materials are processed for export to other cities, regions and countries. As such, they are in the centre of these relationships. Global cities are also where multinational companies have their headquarters and worldwide financial transactions exist, and they are also cities where they can make decisions capable of affecting the economic and political future of the world on a macro level and can steer the world's economic activities. Besides, they are home to foreign banks, to the headquarters and offices of the biggest international finance companies of the world and to the centre of decision and control function of the international economy.

Keywords: Globalization, City, Global City, Features of Global Cities

GİRİŞ

Günümüzde küreselleşme hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından karşı konulmaz bir gelişme olarak görülmektedir. Ulaşım, iletişim, haberleşme ve teknoloji alanındaki gelişmeler dünyayı küçük bir köy haline getirmiştir. Küreselleşme kentlerin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanında değişikliklere sebep olan çok boyutlu bir süreçtir. Küreselleşme sürecinin odağında kentler olduğu için kentlerdeki değişim, dönüşüm ve yeniden yapılanma dikkat çekmekte ve küreselleşme süreciyle birlikte kentlerdeki değişim ve dönüşüm ön plana çıkmaktadır.

Küreselleşme süreci, yerel ve bölgesel dinamikleri etkilemiş, kentlerin artan önemini gözler önüne sermiştir. Ayrıca kentler arası rekabet, küreselleşmenin bir sonucu olarak dikkati çekmektedir. Ulusal ekonomik durgunluklarını yerel ve bölgesel dinamiklerini devreye sokarak aşamayı başaran ABD, İngiltere, Almanya ve İtalya gibi gelişmiş ülkeler artık ulusal kalkınma stratejilerini kentsel (bölgesel) gelişmeler toplamına endekslemektedir. (Sert, Karpuz, Akgün, 2005: 102). Gelişmiş ülkelerin bu tür yaklaşımları küreselleşmenin önünü açmaktadır.

Küreselleşme, genel olarak sermayenin, malların ve belli nitelikteki emeğin sınır tanımaması, dünyada dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması, karlı gördüğü her alana girmesi, dünyanın her yerinde üretim ve satışın yapılabilmesi olarak belirtilmektedir. Böyle bir yaklaşım ulus devletlerle birlikte bölgesel kuruluşları, yerel yönetimleri ve kentleri de kapsamaktadır. Küresel sermayenin yatırım için doğrudan bölgesel kuruluşlar ve kent yönetimiyle irtibata geçmesi ulusal devletin otoritesini sarsmaktadır. Bu tür gelişmeler ulusal devletin mutlak egemenliğini tartışır duruma getirmektedir. Küreselleşme sürecinde yatırım için küresel sermaye açısından ulusal devletler kadar kentler de önemli hale gelmiştir. Hatta kentler küresel sermayeyi çekmek için bir birleriyle yarışır hale gelmiştir. Dolayısıyla küreselleşme sürecinde kentlerin önemi giderek daha da artmaktadır. Küreselleşmenin kentler üzerindeki etkileri ve küresel kentlerin özellikleri bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle küreselleşme kavramı değişik açılardan açıklanmıştır. Bu kapsamda geçmişteki küreselleşmenin günümüzdeki küreselleşmeden farkı belirtilmiştir. Çalışmada küreselleşme sürecinin merkezine yerleşen kent kavramına değişik açılardan açıklık getirilmiştir. Kent kavramına açıklık getirildikten sonra küreselleşmenin kentler üzerindeki etkileri belirtilmiştir. Hem ulusal ekonominin hem de küresel ekonominin önemli aktörü haline gelen küresel kentlerin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal özellikleri anlatılmıştır. Çalışma sonuç ve genel değerlendirme kısmıyla bitirilmiştir.

1. KÜRESELLEŞME

Küreselleşme, sermayenin, ticaretin ve malların dünya etrafında akışkanlığı ile açıklanabilen, son dönemlerin en tartışmalı kavramlarından birisidir. Küreselleşme, kendini tanımlayanların ideolojik bakış açısına ve ele aldıkları konulara göre şekillenen, bu yapısı itibarıyla çok sayıda tarifinin olmasına rağmen ortak bir tanımı olmayan bir kavramdır. Bu kapsamda küreselleşmeyi çok iyi bir süreç olarak tanımla-

yanlar olduğu gibi çok kötü bir gelişme olarak tanımlayanlar da vardır. Bir kısım yazarlar ise küreselleşmeyi orta yol şeklinde tanımlayarak olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle küreselleşmenin çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Yerelin evrenselleşmesi, bilginin serbest dolaşımı, sermayenin akışkanlığı, dünyada ortak dil birliği yaratılması gibi gelişmeler küreselleşme kavramıyla açıklanmaktadır (Yaylı, 2012: 334).

Günümüzde küreselleşme, siyasetten ekonomiye, sosyal politikadan kültüre hemen hemen her alandaki değişim ve dönüşümü ifade etmektedir. Uluslararası 1960'lı yıllarda ortaya çıkan küreselleşme kavramı, 1980'lerde sıkça kullanılmaya başlanmış, 1990'lı yıllarda ise anahtar sözcük haline gelmeye başlamıştır (Bozkurt, 2000: 18). 20. yüzyılın sonlarına doğru siyasi blokların ortadan kalkmasıyla, her alanda liberal politikalar önem kazanmış, bütün dünyayı etkisi altına alan teknolojik, ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler, ülkeler, devletler ve insanlar arasındaki yakınlaşmaya neden olmuş, siyasi sınırların önemi giderek azalmaya başlamıştır (Keleş, 2001:564).

Bretten Woods'la başlayan ticari küreselleşme, 1980'den itibaren adım adım devreye giren mali küreselleşmenin de gerçekleştirilmesiyle gelişmiş ülkelere doğru yayılmaya başladı. Böylece evrensel düzeyde mal, hizmet, sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşme olgusu gerçekleşti. İthalat ve ihracat, dış ticaret politikasının etkisinden arındırıldı; çoğu üründe sübvansiyon kaldırıldı; çoğu ülkenin parasına konvertibilite sağlandı ve kamu teşebbüslerinin çoğu özelleştirildi. Mallar gibi hizmetlerin ve sermayenin dolaşımındaki kamu müdahaleleri ortadan kaldırılarak; dolaysız yatırımlar ve kısa vadeli sermaye hareketleri denetimden arındırılarak mali piyasalardaki bütünleşmenin önü açıldı (Kazgan, 2002: 34).

Küreselleşme yeni bir süreç olmamakla birlikte günümüzde yaşanan deneyim geçmiştekenden niteliksel farklılıklar göstermektedir. Geçmişte küreselleşmenin en önemli boyutu, ekonomik etkileşim olarak ortaya çıkarken, günümüzde küreselleşmenin belirleyici özelliği, birbirinden farklı kültürlerin, uygarlıkların, siyasal ve ekonomik yapıların tek bir dünya sistemi içine sığdırılması olarak sunulmaktadır. Günümüzde küreselleşme sürecinde mallar, sermaye, bilgi, ideolojiler ulusal sınırları aşarak dünyanın her köşesine ulaşabilmektedir. 1980'li yıllardan itibaren, dünya ekonomisine yön veren kapitalist sermayenin, önündeki engelleri aşarak hızla küreselleştiği görülmektedir. Kapitalist pazarın dünya ölçeğine yayılması ve küreselleşmesinden sonra, özellikle de iletişim, enformatik ve taşıma sektörlerindeki teknolojik gelişmeler, GATT anlaşmalarının getirdiği ticaret sınırlamalarını en

aza indiren düzenlemeler, merkez ülkelerde kapitalist rejiminin 1970'li yıllarda başlayan genel krizini aşma çabaları olarak değerlendirilmektedir (Ersoy, Şengül, 1-2)

Küreselleşme; değişik toplumsal kültürlerin, değerlerin ve inançların daha yakından tanınması, devletlerarasındaki ilişkilerin gelişmesi, yaygınlaşması ve yoğunlaşması, ideolojik ayrımlara dayanan kutuplaşmaların ortadan kalkması süreci olarak belirtilebilir (Erbay, 1998: 70). Küreselleşme; 1980'li yıllardan itibaren yaygınlaşan ve Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra tek ve geri dönülmez bir olgu olarak tüm dünyaya sunulan kapitalist sermaye birikiminin yeni bir aşaması olarak belirtilmektedir (Timur, 1996: 69). Tarım ve sanayi devrimlerinden sonra ortaya çıkan, dünyanın yaşadığı en büyük üçüncü devrim, kısaca ulaşım, iletişim ve bilişim devriminin görüntüsü küreselleşme olarak belirtilebilir (Kongar, 2002: 23). İçinde homojenleşmeyle birlikte heterojenleşmenin, evrenselleşme kadar yerelleşmenin, modernleşmeyle birlikte gelenekselleşmenin, benliğin yanında farklılığın da gündeme geldiği, birbirleriyle çelişkili beraberliğin yaşandığı bir süreçtir (Keyman, 2002: 36). Küreselleşme ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, yasal ve uluslar arası boyutları olan, yerel kültürlerin ve sosyal bağların öneminin asgari düzeye indiğini, ulus devletlerin belirleyiciliğinin azaldığını ve ulus devletlerin niteliklerinin değiştiğini gösteren bir süreç olarak belirtilmektedir (Held, 1995: 190). Hukuktan, adalet sistemine, devlet yönetiminden yerel yönetimlere, haberleşmeden insan ilişkilerine, giyim tarzından yaşam biçimine kadar her alana nüfuz eden, geniş yelpazede tanımlanabilen ve her yönüyle ele alınabilen bir kavram, aynı zamanda çatışmaları, parçalanmaları ve yeni katmanlaşma biçimlerini üretebilen gizemli bir gelişme şeklinde belirtilmektedir (Giddens, 2002: 12-13).

1990'lı yılların ortasından itibaren ortaya çıkan başta Asya krizi olmak üzere, onu takiben Türkiye ve Rusya krizleri bölge ekonomilerinin %50'lere varan devalüasyonlarla krizi atlama çabaları küreselleşmenin sorgulanmasını gündeme getirdi. Kriz, sadece bölge ülkelerinin ekonomilerini değil yerel ekonomileri de sarstı. Yerel bazda üretimde, istihdamda, ihracat ve kapasite kullanım oranlarında düşüşlere neden oldu. 1995-2001 dönemi tüm dünyayı sarsan krizlerin etkisi "küreselleşmeden kaçabilir miyiz" sorusunu gündeme getirdi. Ancak, alternatifi henüz olmadığı için, kaçma yerine, başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler küreselleşmenin sunmuş olduğu fırsatlardan yararlanmanın yollarını aramaya başladılar. Küreselleşme, ister kapitalist ekonominin işleyişinin kaçınılmaz bir sonucu ya da her türlü liberal söylemin bir yansıması, isterse ekonomik güçlerin kârlarını azami- leştirmek amacıyla dayattıkları bir rejim olarak kabul edilsin, bir sonuç

değil, yeni bir uzlaşmalar döneminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir (MÜSİAD, 2009: 47-51).

Küreselleşme ile çelişkili görünen milliyetçilik, bölgeselcilik, ulusalcılık gibi bazı akımlar nedeniyle yakın bir gelecekte küreselleşme eğiliminin tersine dönebileceği ve belli merkezler etrafında odaklanarak sınırlı bölgeselciliğe dönüşebileceğini savunanlar vardır. Genellikle kriz dönemlerinde bu tür ekonomik milliyetçilik tarafları güç kazanmaktadırlar. Diğer bir alternatif ise, bu akımların mikro düzeyden makro düzeye, dar ittifak oluşumlarından, geniş çaplı bölgesel bütünleşmelere doğru genişleyeceğini ve küresel ilişkiler zincirinin bu şekilde dünyanın her tarafında halka halka tamamlanacağını savunanların görüşüdür. Aslında bu tür görüşlerden ziyade önemli olan, ülkelerin tek başlarına etkileyemedikleri ancak kendisinden etkilendikleri küreselleşme sürecini yakından takip ederek kendi iç siyasi ve ekonomik dinamiklerine uygun şekilde yarar sağlamalarıdır (MÜSİAD, 2009: 51).

Küreselleşme günümüzde, bilginin, hammaddelerin, mal ve hizmetlerin artan oranda uluslar arası dolaşım ve paylaşımına girmesini, teknoloji ve iletişimde meydana gelen büyük ilerlemeleri ifade eden bir süreç olarak belirtilmektedir. Bu süreçte sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve yönetsel alanlarda birçok değişim ve dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşümün en iyi gözlemlenebildiği mekânlardan biri de hiç şüphesiz kentlerdir. Küreselleşmeyle beraber yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde bazı kentlerin önemi giderek artmaktadır. İçinde bulunduğumuz ve bilgi çağı olarak değerlendirilen 21. Yüzyılda New York, Londra, Tokyo, gibi küresel kentler hem toplumsal değişimin ve gelişmenin hem de küresel ekonominin merkezi olma özellikleri ile ön plana çıkmaktadır (Pustu, 2006: 130). Günümüzde küreselleşme, hem dünyanın küçüldüğünü, hem de ulaşım, iletişim ve haberleşme araçlarındaki gelişme sayesinde bir bütün olarak dünyanın bilincinin yükseldiğini gösteren bir kavram olarak belirtilir.

2. KENT

Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan kent; sosyal hayatın mesleklere, işbölümüne, farklı uzmanlık alanlarına göre organize edildiği, kurumsallaşmanın yoğunluk kazandığı, karmaşık insan ilişkilerinin bütün bir günlük yaşayışı etkilediği yerleşim mekanı olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 2010: 27). Tarih boyunca kentler, kültür ve uygarlıkların doğduğu, geliştiği ve çeşitli uygarlıkları etkileyen mekanlar olduğu için yerleşim merkezleri olmaktan öte vasıflar taşımıştır

(Kavruk, 2002: 25). Kentler tarih boyunca medeniyetin doğduğu, geliştiği ve yayıldığı mekanlar olmuştur. Medeniyet kentlerde ortaya çıkmış, gelişmiş ve insanlara ışık saçmıştır. Tarihte kentlerin çökmesiyle birlikte medeniyetler de ya çökmüş, ya yok olmuş, ya duraksamış ya da misyonunu yerine getirememiştir (Pustu, 2006: 129). Kentler ile medeniyet arasındaki bu yakın ilişkiyi Antik Yunan kentlerinde (Polis), Roma kentlerinde ve tarihte diğer medeniyetlere öncülük eden kentlerde görmek mümkündür.

Kentler, sosyal, siyasal, kültürel, yönetsel ve ekonomik alanın tüm yurttaşlar için var olduğu ortak yaşam alanları olarak belirtilebilir (Akkoyunlu, 2007: 23). Kent, sürekli toplumsal gelişme içerisinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kesiminin tarım işlerinde çalıştığı, kırsal kesime göre nüfusun daha yoğun olduğu ve komşuluk birimlerin birbirine eklendiği toplu yerleşme birimidir (TDK, 1980: 323). Başka bir tanıma göre kent, tarımsal üretim ve tarım dışı üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, ekonomisi tarım dışı üretime dayalı olan, teknolojik değişimin beraberinde getirdiği örgütlenme, uzmanlaşma ve işbölümünün ileri düzeyde olduğu, heterojen toplum yapısına sahip ve entegrasyon düzeyi yüksek, karmaşık ve dinamik bir mekanizmanın sürekli olarak işlediği insan yerleşmesi olarak belirtilmiştir (Görmez, 1991: 1). Kentler, İnsan ilişkileri bakımından belirli bir nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı, her ülkenin kendi tarihi geçmiş ve ekonomik özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanları olarak da ifade edilmektedir (İsbir, 1991: 8). Toplumbilimciler kentlerin ortaya çıkışını uygarlıkların doğuşu gözüyle bakarlar ve uygarlık tarihini, kentlerin tarihine bakarak açıklamaya çalışırlar (Sezal, 1992: 11-13). Dolayısıyla kentlerin sadece bir yerleşim yeri olmadığını, yerleşik, gelişmiş ve ideal anlamda ileri bir toplumsal örüntü olduğu belirtilebilir (Aytar, 2005: 20). Her kentin yapısı, özellikleri ve işlevleri birbirinden farklı olduğundan kentin tanımı bu özelliklerden bir ya da bir kaç göz önünde bulundurularak yapılmaktadır. Sjoberg kentleri sanayi öncesi, sanayileşmekte olan ve sanayi kentleri şeklinde sınıflandırarak kent tanımı için teknolojiyi belirleyici etmen olarak kullanmaktadır (Sjoberg, 2002: 37). Pirenne kenti, burjuvazi sınıfın doğuşu, tüccar sınıfının oluşumu ve gelişimi, sermaye birikimi gibi iktisadi nedenlerle açıklamıştır (Pirenne 1994: 103). M. Weber, kenti, savunma amaçlı bir kaleye, pazar yerine, mahkemesi ya da görel olarak otonom yasalara, kısmi otonom bir ekonomiye ve özerkliğe sahip olan yerleşim yeri olarak tanımlamıştır (Weber, 2003: 99). Tönnies kenti, sosyal ilişkiler tipolojisi perspektifinde değerlendirilmiştir.

dirmiş, insanların birlikte yaşama formlarının farklılaşması ve bu farklılaşmanın mekanı olduğu kadar ona katkıda bulunan, kendine has özellikleri olan bir toplumsallaşma mekanı olarak tanımlamıştır (Aydoğan, 2005: 16). K. Marx, kenti, üretim araçlarının, sermayenin ve ticari malların, toplanmış olduğu, yüksek zevklerin temsil edildiği mekan olarak tanımlarken; E. Durkheim kenti, işbölümü, uzmanlaşma ve dayanışma kavramları ile ilişkili olarak tanımlamıştır. Louis Wirth kenti, nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik kavramlarına göre tanımlamaktadır (Pustu, 2006: 129).

Kentler hiçbir zaman durağan olmayıp pek çok nedene bağlı olarak sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olan canlı birer organizma gibidir. Kent kavramının, nüfusun çokluğu, yoğunluk, işbölümü, uzmanlaşma gibi özellikler etrafında açıklanması sanayi devrimiyle gerçekleşmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte yaşanan süreçte kent, yeni üretim ve tüketim ilişkilerinin geliştiği, geleneksel toplum yapısından farklı bir toplumsal yapının ortaya çıktığı yerleşim yeri olarak belirtilmektedir (Begel, 1996: 14). Sanayi devrimiyle birlikte kentlerin yapısında, işleyişinde, kurumlarında kısaca her alanında tam bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır (Sennet, 2002: 20). Sanayileşmeyle birlikte kentin yapısında yaşanan bu dönüşüm ve değişim durmamış, küreselleşme süreciyle devam etmiş, küreselleşme süreciyle birlikte ayrıca; kentlerin önemi giderek artmış, ulusal devletlerin yanında artık kentler de birer ticaret merkezi ve rekabet eden birimler haline gelmiş, kent ekonomileri, ulusal ekonomilerin kalkınma motoru olarak görülmeye başlanmıştır. Kısacası kentler, artık daha iyi iş ve yerleşim imkanı sunan yerleşim mekanları değil, dünyanın en uzak yerlerindeki sermaye ve yatırım araçlarını kendine çeken, türlü bölgeleri, insanları ve etkinlikleri bir düzene göre biçimlendiren, insan hayatının tüm yönlerini disipline eden, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi olan birimler haline gelmiştir (Alver, 2007: 51). Küreselleşme sürecinde kentlerin önemi giderek artmakta, geçmişte ulus devletlerarasında yaşanan ekonomik rekabet, artık kentler arasında yaşanmaktadır. Dolayısıyla artık kentler gücünü devletten değil, devlet gücünü küresel kentlerden alacak duruma gelmiştir.

3. KÜRESELLEŞMENİN KENTLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Küreselleşme ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönleri olan bir süreçtir ve çok geniş bir yelpazede etkileme alanına sahiptir. Etkileme alanının en somut olduğu mekanlar hiç şüphesiz kentlerdir. Küreselleşme, kentlerin ekonomik, sosyal, siyasal, mekansal ve kültürel

alanlarını etkilemekte, kentlerin geleneksel yapısını değiştirici etkide bulunmaktadır. Ama küreselleşme sürecinde her kent uluslararası sermaye, yatırım ve ticaretten aynı oranda yararlanamamaktadır. Dış ticaret daha çok gelişmiş ülke kentlerine yönelmekte, gelişmekte olan ülkelerin çok az kenti söz konusu gelişmelerden yararlanabilmektedir (Aktel, 2001: 199).

Küreselleşmeden önceki dönemlerde, gelişmiş merkez nitelikteki ülkelerde yığılmış olan sermaye, küreselleşmeyle birlikte dünya ölçeğinde hareket etmeye, temel üretim birimlerini, bazı mekânlarda yoğunlaştırması yerine, dünya ölçeğinde karlı gördüğü bölgelere doğru kaydırılmaya başlanmıştır. Böylece gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde yığılmış olan büyük sermaye, mikro ölçekten makro ölçüğe, sınırlı alandan küresel alana doğru harekete geçmiştir. Küreselleşme alanındaki bu tür gelişmeler kentlerin ekonomik ve çalışma hayatı üzerinde değişimlerin oluşmasına neden olmuş, coğrafi mekana ve belirli kentsel alanlara bağlı olmayan uzmanlaşma olanaklarının artması kentsel mekanı giderek daha da önemli hale getirmiştir (Yaylı, 2014: 334).

Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan, benzer yaşam biçimi, benzer giyim tarzı ve benzer eğlenme şekli ile dünyada kentsel yaşantı birbirine benzer hale gelmektedir. İnsanlar giderek birbirine daha çok benzemekte, ülkeler arası coğrafi uzaklık ne olursa olsun, aynılıklar artmaktadır. Çünkü küreselleşme tek tip toplum ve tek tip tüketici (Fast food, Mcdonalds, Burger King gibi kuruluşlardan hazır yiyecek tüketen, Mavi Jeans, Blue Jean, Adidas gibi uluslararası hazır markalardan giyinen, hafta sonu pikniğe gitmek yerine küresel sermayeyi çekmek için inşa edilen görkemli, kompleks alış-veriş merkezlerinde yeyip-içmeyi ve eğlenmeyi tercih eden) kitlesi oluşturmak istegindedir (Aslanoğlu, 126).

Günümüzde insanlar arasındaki etkileşimde internet ve diğer sanal haberleşme araçları çok önemli bir yere sahiptir. Artık internet milyonlarca insan için günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Toplumsal ilişkilerdeki değişim süreciyle birlikte, bilginin yeri ve anlamı değişmektedir. Artık bilgi, en önemli üretim güçlerinden biri olarak sermayenin birikim hızını belirlemektedir. Bilgi, çok hızlı üretilmekte, mevcut bilgi ise büyük bir hızla eskimektedir. Devletin ekonomik ve toplumsal anlamda etkinliğinin azalmasıyla küresel sermaye toplumdaki eşitsizliği ve adaletsizliği artırmaktadır. Küreselleşme sürecinde giderek derinleşen toplumdaki eşitsizlik kent mekânına da yansımaktadır (Keleş, 2001: 565).

Küreselleşme sürecinin yoğun olarak yaşandığı yenedünya düzeninde ulus devletler modern döneme ait fonksiyonlarının bazılarını

ytirmeye başlamışlardır. Modern dönemde tek başına ulusal gelişmeyi sağlayan ulus devletin küreselleşmeyle birlikte artık bazı ekonomik konularda tek başına karar verici olmadığı görülmüştür. Bu nedenle ulus devletin meşrutiyeti sorgulanırken, ekonomik açıdan ana birim olarak yerel birimler olan kentler ön plana çıkmaktadır (Eraydın, 2001: 363).

Feodal düzenden kapitalist sisteme geçişte, kapitalizm için tarihsel olarak önemli bir rol oynayan kentsel mekanın keşfi, kapitalizmin 20. yüzyılı, hatta 21. yüzyılı görmesinde büyük rol oynamıştır. Bu kapsamda kapitalizmin yaşadığı yeniden yükseliş süreci, kapitalizmin yereli yeniden keşfi ile gerçekleşmiştir. 1980'li yıllarda başlanan ekonomik yeniden yapılanma sürecinde yerelin potansiyel ve etkilerinin ekonomi disiplini içinde meydana getirdiği olumlu gelişmeler yanında, yerel yönetimlerde (özellikle gelişmiş ülkelerde) eski kent-devletlerini andıran anlamda ekonomik ve siyasal özerklik kazanmaya başlamışlardır. Kentlerin kazandığı özerklik, ilk olarak yarışma kavramını gündeme getirmiş, kentler arasında yatırımları ve küresel sermayeyi çekmek üzere rekabet başlamıştır. Bu yarışma, zaman zaman kentlerin ulusal stratejileri bir yana bırakarak kendi stratejilerine ağırlık vermelerine, dolayısıyla kendi kalkınmalarını ulusal kalkınmanın önüne almalarına neden olmuştur (Sert, Karpuz, Akgün, 2005: 102).

Küreselleşmeyle birlikte uluslararasıdaki ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel ilişkiler alanındaki gelişmeler kentler lehine gelişmektedir. Günümüzde artık kentler güçlerini ülkelerden değil, ülkeler güçlerini kentlerden almaktadır. Çevresindeki diğer üretim merkezleri (dış ülkeler dahil) ile ticaret yapabilen ve üretim çeşitliliğini genişletip girişimcisinin önündeki engelleri kaldırabilen kentler, küresel rekabet güçlerini ve ekonomik ağırlıklarını artırabilmektedirler (Kozlu, 1994: 293). Küreselleşme sürecinde kentleri etkileyen en önemli faktörler ekonomide, üretimde ve üretimin mekanında derin dönüşümler oluşturan küresel yeniden yapılanma ve bilgi ekonomisine geçiştir. Bu süreçte kentler aynı zamanda bilginin üretildiği ve tüketildiği alanlar olarak değerlendirilebilir.

Küreselleşme ile birlikte giderek gelişen ulaşım ve iletişim imkanları sayesinde toplumlar arasındaki uzaklık da giderek kısalmakta, hem coğrafi hem de kültürel farklılıklar azalmaktadır. Gelişmiş iletişim imkanları farklı kültürlerin karşılaşmasına ve yan yana gitmesine olanak vermektedir (Sarioğlu, 2012: 20).

Kültürde yaşanan değişme ve bütünleşme sürecinde her ülkede kullanılan ulusal dilin yanı sıra, bütün dünyada en çok kullanılan ortak dil İngilizcedir. Dünyada ortak dil olarak kullanılan İngilizce, uluslararası iletişimin gelişmesini ve artmasını kolaylaştırmakta, küresel kent-

lerde en yaygın ve etkin dil olarak kullanılmaktadır. Teknolojik ve elektronik alanda Almanca ve Fransızca da kullanılmasına rağmen İngilizce en çok kullanılan dil olma özelliğini korumaktadır (Sarioğlu, 2012: 22).

Çok uluslu şirketler kendi güçlerini göstermek ve bu vesileyle satışlarını artırmak amacıyla işlemlerini genelde çok katlı yüksek binalarda, rezidanslarda, gökdelenlerde ve ihtişamlı binalarda yapmayı tercih etmektedir. Küresel sermayeyi kentine çekmek isteyen kent yönetimleri bu tür yapıların yapılmasına müsaade ederek hatta teşvik ederek kent estetiğini bozmayı ve çevreye zarar vermeyi göz almaktadır.

Küreselleşme ile birlikte ulus devlet sınırlarını aşan ilişkiler ağının ortaya çıkması kentlerin konumlarında önemli değişikliklere yol açmıştır (Keyder, 1993: 91). Küreselleşme sürecinde insanoğlu büyük bir değişim yaşamaktadır ve bu sürecin zihinsel ve mekânsal dönüşüm merkezi olarak kentler ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte dünya üzerinde birçok kent, özellikle ticaretin sağladığı avantajla öne çıkmaya ve uluslararası alanda adı devletlerden daha çok duyulmaya başlamıştır. Böyle gelişmeler ulus devletin artık yetersiz bir örgütlenme olduğu, geleceğin hâkim yönetim mekânlarının kentler olacağı tartışmalarına yol açmıştır. Bu gelişmelerin sonucunda eskiden ulus-devlet aracılığı ile gerçekleştirilen sermaye, mal, hizmet ve bilgi akışları artık kentler üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde dünyada sermaye, mal ve bilgi akışına yön veren Tokyo, Londra, New York gibi küresel kentler söz konusudur. Bu kentlerde verilen kararlar dünya ekonomisine ve dolaylı olarak siyasal yapısına yön vermektedir (Pustu, 2006: 145-146).

Küreselleşmeyle birlikte ulus devletlerin yanında kentler de önemli birer ekonomik aktör haline gelmiştir. Hatta küresel kentler ekonomi konusunda ulus devletlerle yarışabilir konuma gelmiştir. Küresel kentler o kadar büyük ekonomik sirkülasyonlar yapmaktadır ki artık kentler devletten değil, devlet gücünü kentlerden alacak duruma gelmiştir. Örneğin, finansal açıdan önemli bir değişken olan döviz kuru açısından bakıldığında, borsa dahil günlük ortalama işlemlerin dönüş miktarı, Londra'da 190 milyar dolar, New York'ta 130 milyar dolar, Tokyo'da 110 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir (Sarioğlu, 2012: 77). Bu kadar büyük miktarda işlem ve paranın dönüşü küresel kentlerin gücünü daha da artırmaktadır

4. KÜRESEL KENTLER

Küresel kentleri diğer büyük kentlerden ayıran en önemli özelliği dünya ekonomisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olmalarıdır.

Küresel kentler aynı zamanda dünya ekonomisiyle bütünleşen kentler niteliğindedir. Küresel kent (Global City) kavramı ilk kez Antony King tarafından 1990'da yayımlanan "Global Cities" adlı kitabında kullanıldı. Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan yeni kent olgusunu "Dünya Kenti"nden ayırmak için ünlü sosyolog Saskia Sassen tarafından ilk kez 1991'de "Küresel Kent" kavramı kullanıldı. Saskia Sassen 1991'de yayımladığı, "The Global City: New York, Londra, Tokyo" adlı eserinde küreselleşmeyle birlikte 1980'li yıllarda gelişen ve yeni bir sürece giren dünya ekonomisinin büyük kentlerle olan etkileşimini ve bu kentlerde ortaya çıkan değişimi gözlemleyerek yeni bir kent tipinin ortaya çıktığını savundu. Sassen'e göre dünyada finansal ekonominin genişlemesi ve uluslar arası olması için, nispetten küçük olan pazarların da büyümesini ve küresel ekonominin genişlemesini destekleyen bir büyümeyi gerektiriyor. Ama endüstrinin en üst düzeyindeki kontrol ve yönetimi Londra, New York ve Tokyo gibi çok az sayıda finansal merkezde toplanmıştır (http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCresel_kent, erişim:15.01.2015). Bu tanımdan anlaşıldığı gibi küresel kentler statik değil dinamik bir yapıya sahiptir ve hali hazırda küresel kent olmayan büyük bir kentin gelecekte küresel kent olabilme imkanı vardır. Dolayısıyla küresel kentleri sadece New York, Londra ve Tokyo'dan ibaret saymak doğru değildir.

Küresel kentler uluslararası pazarlara yönelik faaliyetlerin yer aldığı merkezler olarak uluslararası alanda yapılan tüm ithalat ve ihracatın yönlendirildiği, ticari mal ve hizmetlerin sağlama noktaları, ticari mal ve hizmetlerin fuarlar ve görsel etkinliklerle tanıtımının yapıldığı, teknolojiye dayalı ürünlerin üretim merkezleri ve geniş istihdam olanakları sunan toplu yerleşim birimleridir. Kısaca, küresel kentler küresel sermayenin yoğunlaştığı, bölgesel ve ulusal ekonomilere ev sahipliği yapan kentler olarak belirtilmektedir (Sarıoğlu, 2005: 58).

Küresel kentler, farklı piyasalar ve üretim faaliyetleri için önemli kavşak noktalarında bulunmakta, uluslar arası sermayenin toplandığı merkezler haline gelmekte, global finans piyasalarının, ulaşım ve iletişim faaliyetlerinin yoğunlaştığı mekanlar olarak göze çarpmakta, iç ve dış göç akımlarının başlıca hedefi olan merkezler (Short, 1999: 53) olarak belirtilmektedir. 1980'li yıllardan itibaren Sassen ve Friedmann'ın öncülük ettiği küresel kent kavramı daha sonra bir çok çalışmada ampirik ve metodolojik çalışmalarla desteklenmiştir. Yorum farkları olsa da küresel kent sistemi 1970'li yıllardan sonra kapitalist sermayenin dış dünyaya engelsiz açılımı olarak değerlendirilebilir (Brenner, Keil, 2013: 5).

Ulusal ekonominin yanında küresel ekonominin de kontrol edildiği, çok uluslu şirketlerin yönetim ve kontrol merkezinin bulunduğu, teknoloji ve hizmet üretiminde ileri derecede uzmanlaşmanın sağlandığı, kent konforunun ihtiyaç duyduğu fiziksel ve sosyal altyapıya sahip, çağdaş yaşam tarzı için gerekli olan her türlü ihtiyacın karşılandığı kentler küresel kent olarak tanımlanmaktadır (Hoston, 2001: 17).

Hizmet sektörünün ön planda olduğu, imalat sektörünün çok dikkate alınmadığı, enformel sektörde istihdamın arttığı, uzmanlaşmış iş gücü potansiyelinin yüksek olduğu, tüketim kültürünün yaşam tarzı haline geldiği, niteliksiz işçiler ile nitelikli profesyoneller arasında bölünmeler ve sınıfsal farkların çok fazla olduğu kentler, küresel kent olarak belirtilmektedir (Yaylı, 2012: 342).

Küresel kentlerin yaşam mekanlarına çok katlı plazalar, gökdelenler, ihtişamlı alış-veriş merkezleri, yüksek korunaklı lüks konut siteleri, çağdaş yapı teknolojilerin kullanıldığı birbirine benzer çok katlı binalar, çağdaş teknolojinin ürettiği en son sinema görüntüsünün ürünü olan 3D serisinin (3D, 6D, 9D vb) sergilendiği, sıra dışı eğlence merkezleri hakim olmaktadır (Clark, 1996: 138).

5. KÜRESEL KENTLERİN ÖZELLİKLERİ

Küresel kentler dünya ekonomisiyle bütünleşen ve dünya ekonomisinin vazgeçilmez bir parçası haline gelen kentlerdir. Çok uluslu şirketlerin merkez, karar ve komuta birimleri küresel kentlerde bulunmaktadır. Dünyanın en büyük 100 bankasının 47'si New York, Londra ve Tokyo'da bulunmaktadır. Dünyanın en büyük çok uluslu şirketlerin 59'u New York, 37'si Londra, 34'u Tokyo'da bulunmaktadır (Sarioğlu, 2012: 59). Küresel kentler makro düzeyde dünyanın ekonomik ve siyasal kaderini etkileyecek kararlar alabilen ve dünyanın ekonomisine yön verebilen kentler niteliğindedir.

1980'li yıllarda neo liberal politikalar sonucu sermayenin küreselleşmesiyle gelişen küresel kentler, dünyanın ekonomik ve sosyal politikalarını etkilemesi, hatta bu politikalara yön vermesi bakımından son derece önemli etkiye sahiptir. Küresel kentlerin kendine has ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal-yönetimsel, mekansal-çevresel özellikleri aşağıda ayrı ayrı başlıklar halinde anlatılmıştır.

5.1. Ekonomik Özellikler

Keynesyen ve ithal ikameci gelişme stratejilerinin yaşadıkları bunalım sonucu yerini neo-liberal politikalara bırakmasıyla olgunlaşan küreselleşme ile birlikte kent kavramı, kapitalizm açısından değişime

uğramış ve sermayenin yeniden üretiminin mekanı haline gelmiştir. Kentlerde yeni yükselen kavram sermaye olmuş ve kentler sermayenin cazibe merkezi haline gelmiştir. Sermayenin akış noktaları olan küresel kentler yükselmiş ve kentler arasında küresel ölçekte bir yarış başlamıştır. Küreselleşme sürecinde oluşan yeni haritada sınırlar, ulus-devlet sınırlarından değil, yeni bölgeselleşmeler, yerel ve bunların içindeki yeni teknoloji koşullarına uyum sağlamış bilgi temelli toplulukların yerellerinden oluşmaktadır. Küresel ekonomiyle birlikte üretim bandının yerini üretimin örgütsel modeli olarak ağlar alırken, yeni süreç merkezsizliği, sınır tanımazlığı ve her yerdeliği vurgulamaktadır. Bu nedenle ulusal kalkınmacılık terk edilirken, yeni yapılanmada kalkınma stratejileri ulus-devletler değil, kentler (yerel, bölgesel) üzerinden yapılandırılmaya başlanmıştır (Sert, Karpuz, Akgün, 2005: 103).

Dünya kapitalizmi ulusal kapitalizmlerin toplamı olmaktan çıkmakta ve gerçekten bütün dünyada birden karar veren, her ülkeyi potansiyel üretim alanı ve pazar olarak gören, kendi hareketliliğine engel tanımayan çok uluslu şirketlerin oluşturduğu ve kentlerin giderek önem kazandığı bir sisteme dönüşmektedir. Bu avantajlar, ucuz işgücü, hammadde, üretim şartları, teşvikler, enerji ve vergi indirimleri gibi pasif araçlar olabildiği gibi, esnek üretim olanakları, vasıflı işgücü potansiyeli, yerel özgünlükler, sosyal kapital ve örtük bilgi de olabilmektedir. Sermayeyi kente çekebilmek ve daha önemlisi kalıcı olmasını sağlayabilmek için uygun üretim ve istihdam koşullarının, teknolojik altyapı yatırımlarının sağlanması kadar, özgün bir kimliğin pazarlanması da önemli hale gelmektedir. Tıpkı üretmeyen, ancak düşünen, organize eden, fason firmalar kullanan ve sipariş veren firmalar gibi, düşünen, karar veren ve hatta organizasyonu oluşturan ve işlemlerini sağlayan kentlerin de üreten kentlere üstünlük sağladığı bir döneme girilmektedir (Sert, Karpuz, Akgün, 2005: 103).

Küreselleşme, işletmelerin dünyanın farklı kentlerinde bulunan üretim faktörlerinin en karlı olanlarını bir araya getirmek şartıyla üretimde bulunmasını, farklı işlerin farklı coğrafyalarda yapılmasını mümkün hale getirmiştir (Yalınpala, 2002:280). İşlerin bölümlere ayrılarak farklı işyerleri, ülkeler ve kentler arasında dağıtılması, işgücünü, sahip oldukları nitelik düzeyiyle orantılı bir işbölümüne itmektedir. İşin vasıf gerektirmeyen emek yoğun kısmı işgücü piyasasının çevresel alanında yani gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde gerçekleşirken, vasıf gerektiren sermaye yoğun üretim kısmı işgücünün merkez alanında yani gelişmiş ülkelerin kentlerinde yapılmaktadır (Uyanık, 2008: 216).

Küresel kentlerde, yabancı bankaların, dünyanın en büyük uluslararası şirketlerin merkezleri ya da büroları bulunmaktadır. Küresel kentler, uluslararası ekonominin karar ve kontrol işlevinin merkezi ko-

numundadır. Çok uluslu şirketlerin merkezlerinin bulunduğu ve dünya çapında finans hareketlerinin var olduğu kentlerdir (Sarioğlu, 2005: 59).

Ekonomik bakımdan küresel kent, dünya ekonomisinin temel karar alma noktaları olan ekonomik ve politik gücün konumlandığı ve şekillendiği hem küresel ekonominin hem de ulusal ekonominin kontrol edildiği, çok uluslu şirketlerin, yönetim ve kontrol merkezlerinin, küresel alanda üretim ve dağıtımını örgütleyen faaliyetlerin alansal olarak yoğunlaştığı, ileri derece hizmetlerde uzmanlaşmanın sağlandığı, bu işlevleri yerine getirebilecek uygun coğrafi konumu olan, kent konforunu sağlayan fiziksel ve sosyal alt yapının bulunduğu yapıya uygun yaşam tarzının tüm ihtiyaçlarının karşılandığı mekanlar olarak belirtilmektedir. Küresel kentler küresel ekonomiyle bütünleştikçe ekonomisi de aynı oranda gelişen, zenginliği, küresel ekonomideki rolüne bağlı olan, küreselleşmenin kendi değerler sistemini uygulayabilmek için oluşturduğu alanlardır. Hizmet sektörünün ön planda olduğu, enformel sektörde istihdamın arttığı, uzmanlaşmış iş gücü potansiyelinin yüksek olduğu bu kentlerde tüketim kültürünün bir yaşam tarzı haline gelmesiyle üretim mekânları olan kentlerin tüketim mekânlarına dönüşmesine neden olmaktadır (Yaylı, 2014: 341-342).

Küresel dünya için vazgeçilmez olan uluslararası sermaye, mal ve hizmet hareketliliğinde kontrol ve komuta merkezlerini barındıran kentler bu süreçte ön plana çıkmıştır. Artık günümüz kentlerini tanımlayan temel faktör, sundukları hizmet, iletişim, haberleşme, vb. olanaklardır. Diğer yandan küreselleşme, kentler arası rekabeti hızlandırmış ve kentler yepyeni ekonomik, politik ve kültürel roller yüklenmiştir (Işık, 1999: 166).

Küreselleşmeyle birlikte ülkeler kentleri aracılığıyla birbirleriyle rekabet edebilecek duruma gelmiştir. Bankacılık, ticaret ve ulaşım gibi alanlarda ulusal ve uluslar arası sistemle bütünleşmiş kentlere sahip olan ülkeler bu rekabette avantajlı konuma geçmektedirler (Topal, 1997: 5). Bu süreçte küresel sermayeyi çekebilecek altyapıya sahip olan kentler giderek küresel kentler hiyerarşisinde yerlerini almaya başlamışlardır. Kentler artık ekonomisiyle, kültürüyle, sosyal ve siyasal yapılanmasıyla ön plana çıkan birimler olmuştur (Aslanoğlu, 1998: 142). Günümüzde uluslar arası sermayeye ihtiyaç duyduğu türde hizmetleri sunabilen kentler küresel kent olarak adlandırılmakta ve bu kentler uluslar arası sermayenin desteği ile hızla yükselmekte, bu sürecin dışında kalan kentler dışlanarak hızla taşra konumuna itilmektedir.

Küresel kentler, ekonomik etkinliklerin yoğunlaştığı, imalat sanayinin başat olarak ortaya çıktığı, malların, hizmetlerin ve ham mad-

delerin işlenerek diğer kentlere, bölgelere ve ülkelere dağıtımının yapıldığı ve bu ilişkilerin odağında yer alan birimleridir. Küresel kentler, küresel malların, ürünlerin, paranın ve şirketlerin yoğunlaştığı aktörler olarak belirtilebilir (Sarioğlu, 2005: 58).

5.2. Sosyo-Kültürel Özellikler

Küreselleşme kentlerde sadece ekonomik alanda değil, sosyal ve kültürel alanda da etkisini yoğun olarak hissettirmektedir. Dünya üzerinde tıpkı sermaye gibi, bilgi, kültür ve teknoloji de hızlı bir şekilde akmakta, özellikle bilgi, haber ve olaylar çok kısa sürede dünyanın bir ucundan diğerine yayılmaktadır. Ulaşım ve iletişim imkanları sayesinde toplumlar arasındaki uzaklık giderek kısalmakta, hem coğrafi hem de kültürel farklılıklar azalmaktadır. Gelişmiş iletişim olanakları kültürlerin karşılaşmasına ve birlikte yürümesine imkan sağlamaktadır. İletişim, ulaşım ve haberleşme teknolojisindeki gelişmelerden dolayı dünya üzerinde “orası-burası” arasındaki ayrımlar kalkmış, uzaklıklar hızla aşınmış ve uzak yerler yakın yerler haline gelmiştir (Işık, 1999: 100).

Küresel kentlerde ikili emek yapısının hakim olması sosyal kutuplaşmaları artırmakta, niteliksiz işçiler ve nitelikli profesyoneller arasında artan sınıfsal kutuplaşmalara yol açmaktadır. Gelir dağılımındaki dengesizlikler ve eşitsizlikler emek piyasasında ikili yapının hakim olması sonucunu doğurmaktadır (Short, 2004: 9).

Toplumda zayıf sosyal ve kültürel ilişkiler artmakta, yabancılaşma ortaya çıkmaya başlamaktadır. Toplumda farklılık yerine tek tipleşme yaygınlaşmaya başlamakta, toplum kendi yerel öz kültürden uzaklaşmaktadır. Kentsel mekanda kutuplaşmalar artmakta, bölünmeler ve gelir dağılımında adaletsizlikler artmaya başlamaktadır. Toplumda istenilmeyen olaylar, suç ve şiddet giderek artmaktadır. Küresel kentler iç ve dış göçü çekerek, uluslar arası ve bölgeler arası nitelikli ve zengin göçmenlere daha çok ev sahipliği yapmaktadır (Uyanık, 2008: 216). Küresel kentlerde toprakların (arsa) fiyatı gittikçe artmakta, bu gelişmelere bağlı olarak kentsel yaşam maliyetleri yükselmektedir.

Ulaşım, iletişim ve haberleşme alanındaki hızlı gelişme kültürleri etkilemektedir; saf kültür diye bir şey kalmayarak, kültürler iç içe geçmekte ve hakim kültürler baskın hale gelmektedir. Artan tüketim kültürü anlayışı giderek tek tipleşmeyi, benzeşmeyi beraberinde getirmekte, yerel kültürler yavaş yavaş ortadan kalmaktadır. Dünyaca tanınan Hamburger, Fast-food, Coca-cola gibi Batı menşeli kültürel unsurlar egemen kültür haline gelmiş bulunmaktadır (Aktel, 2005: 200).

Küreselleşmeyle birlikte insanlar arasındaki ilişkileri belirleyen çeşitli kitle iletişim ve haberleşme araçlarıdır. Telekomünikasyon araç-

larının yaygınlığı, elektronik posta kullanımı ve internet günümüzde insanlar arası iletişimde önemli bir yere sahiptir. 1970'li yıllarda tüm dünyada 270,000,000 telefon kullanıcısı varken 1980'li yıllarda bu rakam 540,000,000'e çıkmıştır. 1993 yılında dünyadaki internet kullanıcılarının sayısı 1.3 milyon iken, 2014'te bu rakamın 3.5-4 milyarı geçtiği belirtilmektedir. Bugün bütün dünya üzerinde internete; üniversiteler, araştırma enstitüleri, kamu kuruluşları, pek çok ticari kuruluş ve ticari kuruluşlar üzerinden kişiler gibi kullanıcılar değişik yerler bağlanmaktadır. İnternete bağlı bilgisayar sayısı milyarları geçerek gün geçtikçe bu sayı artmaktadır. Küresel dünyada internet artık milyonlarca insanın günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bugün bilgi, en önemli üretim güçlerinden biri olarak sermayenin birikim hızını belirlemektedir. Bilgi üretimi eski çağlara nazaran daha kısa süreli aralıklarla yapılmakta, mevcut bilgi büyük bir hızla eskimektedir (<http://www.mit.edu/people/mkgray/net/internet-growth-summary.html>, erişim: 02.01.2015). İletişim ve haberleşme araçlarındaki hızlı gelişmeden dolayı bilimsel bilginin ömrünün 10 yıl olduğu, bilimsel bilginin üzerinden 10 yıl geçtikten sonra yeniden üretilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Küreselleşme süreci kentlere yeni bir bakış açısını gündeme getirmiştir. Kentlerin dünya ekonomisine eklenme biçimi ve bu süreçteki mekânsal fonksiyonlar, kentte oluşan yapısal değişiklikleri etkilemektedir. Küreselleşme sürecinde, küresel sermayeyi çekebilecek altyapıya sahip olan kentler giderek küresel kent hiyerarşisinde yerini almaktadır. Küresel kentler, uluslar arası göç konusunda odak noktaları olarak ekonomisiyle, kültürüyle, sosyal ve siyasal yapılanmasıyla ön plana çıkan birimler olmuşlardır (Aslanoğlu, 1998: 142).

Küreselleşme sonucunda kültürde yaşanan değişim ve bütünleşme süreci ile kullanılan ulusal dilin yanı sıra, bütün dünyada en çok kullanılan ortak iletişim dili İngilizcedir. Dünyada iletişim ve haberleşmede kullanılan ikinci ortak dil olarak İngilizce, uluslararası iletişimin artmasını sağlamaktadır. Özellikle teknolojik ve elektronik alanda İngilizce en çok kullanılan dil olma özelliğini korumaktadır. Tüm bu gelişmelerle birlikte, küreselleşmenin dünya üzerindeki toplumları ve kültürleri birbirine yakınlatacağı beklentisine karşılık; ırkçılık, bölgesellik, bağımsız devlet kurmak için ayrılma eğilimleri ve etnik savaşlar dünyanın her yerinde hızla artmaktadır. Bu tür gelişmeler de küreselleşmenin paradoksu olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3. Siyasal ve Yönetimsel Özellikler

Küreselleşme sürecinde küresel ve yerel birimler önem kazanmakta, kentsel yönetim ön plana çıkmakta, kentler arası rekabet gö-

rlmekte, devletin ekonomide etkisi azalmakta, kamu hizmetleri, özel sektöre grdrlmektedir. Devletin ktlmesi, yerel yönetimlerin, yerinden yönetim ilkesinin hayata geçirilmesi, devletin sadece temel kamusal hizmetleri yerine getirmekle sorumlu tutulması, insan hakları ve temel özgürlüklerin vurgulanması, insanların özgürlük alanlarının devlet karşıında alabildiğine geniş tutulması, kamu yönetiminin şeffaştırılması küreselleşme sürecinin yönetsel özellikleri olarak belirtilmektedir (Dursun, 1998: 158). Dolayısıyla küreselleşme sürecinde dünya ekonomik ve siyasal sistemini yönlendiren temel birimler kentlerdir. New York, Londra, Tokyo gibi dünyanın belli başlı küresel kentlerinde alınan kararlar, tüm dünyayı etkilemektedir. Ancak kentlerin bu etkisi karşıında özellikle ulus devlet yapılanmasının ortadan kalkacağını söylemek yanlış olacaktır. Bu süreçte ulus devleti ifade eden kavramlarda aşınma yaşanacak, fakat ulus devlet yapıları dönüşüme uğrayarak varlığını sürdürmeye devam edecektir (Pustu, 2006: 148).

Küreselleşme, devletin en önemli dayanaklarından olan ulusal egemenlik kavramının geleneksel içeriğini değiştirici etkiler yapmaktadır. Devletler bazen küresel sermayeyi çekmek için bunu kendi istekleri doğrultusunda bazı uluslararası kuruluşlara ye olarak, bazen küreselleşmenin etkisiyle, kendi istekleri dışında yapmaktadır. Böylece devletin otoritesi ve etkinliği, dıştan ve içten gelen baskılarla sarsılmaktadır. Gelişmiş büyük devletler bl-yönet kuralını uygulayarak gelişmekte olan devletlerin iç sorunlarına karışmaktadır. 1970 ve 1980’li yıllarda ortaya çıkan neo-liberal devlet anlayışıyla kamunun faaliyet alanı daralmakta, kamuya olan güveni, toplu sözleşmeyi ve kolektif müzakere gücünü azaltıcı etkiler yapmakta, kamunun eliyle sunulan mal ve hizmeti azaltılmaktadır (Falay, 1998: 15).

Uluslararası kuruluşların gelişmekte olan ülkelerin siyasi otoritesine daha fazla etki etmesine ve kontrol altında tutmasına verilen ad olan “yönetişim” kavramı, küreselleşmenin en önemli sonuçlarından biridir. “şeffaflık”, “hesap verme”, “katılım” gibi demokratik kavramların altına saklanan kapitalist uluslar arası kuruluşların, aslında amaçları, uluslararası sermayenin akışını güvence altına almak ve tek bir pazar yaratmaktır (Zabcı, 2002: 153). Tüm bunlar yapılırken de, söz konusu uluslar arası kuruluşlar tarafından müdahale siyaseti izlenmektedir. Bu çerçevede şartlı verilen krediler politik bir araç haline getirilmektedir. Küreselleşme yönetim anlayışına da yeni içerik getirmiştir. Devletin kontrolü dışında ulus ötesi ve çok uluslu şirketler ve kuruluşlar, politik ve ekonomik yapıda söz sahibi olmaya başlamışlardır. Piyasa ekonomisi çerçevesinde faaliyet gösteren daha küçük, ekonomik etkinliği ve refahı arttıracak bir kamu kesimi oluşturma sürecinde zelleştirme, düzenleme ve yasal kurumsal serbestleşme politikaları önem kazan-

miş ve pek çok ülkede uygulama alanı bulmuştur (Ökmen, 2003: 29-30).

5.4. Mekansal ve Çevresel Özellikler

Bir tarafta çok lüks konutlar, yüksek korunaklı siteler yükselirken, diğer tarafta sağlıksız, standartları düşük konutlar ve gecekondu- lar giderek artmaktadır. Sosyal ve mekânsal ayrışmanın doğal sonucu olan suç ve şiddetin bu kentlerde giderek artması, küresel kentlerin hem cennet hem cehennemi barındıran kentler olarak tanımlanması- na yol açmaktadır (Mumford, 2007: 675-676).

Zayıf sosyal ve kültürel ilişkilerin arttığı küresel kentlerde, ileti- şim teknolojilerinin gelişmesiyle bilgi, mal ve kültür alışverişinin hızlı gerçekleşmesi, insanların hem birbirlerine, hem de öz kültürlerine karşı yabancılaşmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan benzer uy- gulamalarla yapılan binalar nedeniyle, kentler birbirleriyle aynılaştı- rmaktadır. Benetton, McDonalds, Burger King gibi dünyaya yayılmış uluslar arası şirketler zinciri dünyanın birçok kentinde bulunarak kentsel me- kanda benzer yerler ve yapılar oluşturmaktadır. Değişik nedenlere bağlı olarak yaşanan göçlerle birlikte nüfusun artması, kentsel yaşa- mın maliyetlerini arttırmakta, sermayenin bu kentlerde aşırı merkezi- leşmesi ve yoğunlaşması kentsel topraklara olan talebi artırarak, kentsel alanların aşırı değerlendirilmesine yol açmıştır (Ercan, 1996: 77). Kentsel mekanlardaki bu tür çelişkiler ne yazık ki küresel gelişmenin diğer bir yönünü göstermektedir.

Yaşam mekanlarına çok katlı plazalar, gökdelenler, lüks konut siteleri, çağdaş yapı teknolojilerinin kullanıldığı binalar, alışveriş mer- kezleri, eğlence merkezleri hakim olmakta (Clark, 1996: 138) söz ko- nusu mekanlarda yerel özgünlüklerin ve kent kimliklerinin yok edilerek aynı yapı teknolojileri ve malzemelerin kullanılmasıyla tek tip kentlerin oluşturulduğu görülmektedir. Kentlere olan göçlerle birlikte kentlerin giderek kalabalıklaşması ulaşım sorunlarını da beraberinde getirmek- te, küresel kentlerde bu sorun çok katlı kavşaklar, köprüler ve yollarla çözülmeye çalışılmakta ve bu tür yapılar küresel kentlerin bir diğer özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel kentlerde kentler arası rekabete yönelik olarak fiziki mekan tasarımlarının yapıldığı ve bu amaçla yeni kurumların oluşturulduğu görülmekte, ayrıca yönetim merkezleri olarak tercih edilen bu kentlerde tıbbi araştırma merkezleri, tanınmış üniversiteler, bilimsel araştırma merkezleri, yeni teknolojiler üreten enstitüler ve güzel sanatlar akademileri de yer almaktadır (Clark, 1996: 138-139). 20. yüzyılda yeniden yapılanma süreci içinde, mekanlar eski anlamlarını yitirmeye ve bağımlı birer değişken haline

gelmeye başlamıştır. Esnek uzmanlaşma, üretimin mekana göre düzenlenmesi ilkesini getirmiştir (R. Turgut, 2004: 53).

Küreselleşmenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda olduğu gibi çevresel açıdan da etkileri vardır. Sanayi devrimi ve onu takip eden gelişmelerin bir sonucu olan bugünkü çevre, kent ve yapı alışkanlıkları, sanayi toplumundan hızla bilgi toplumuna dönüşen nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmektedir (Alp, Arıkan; 1998: 899). Yeni kentsel alanlar oluşturma isteği çerçevesinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleriyle tarihi ve kültürel değerlerin tahrip edilmesine ekonomik çıkarlar uğruna göz yumulmaktadır.

Tarım sektörünü de olumsuz yönde etkileyen küreselleşme, geleneksel tarım anlayışı yerini gelişen teknolojiye bırakmıştır. Bu nedenle de, küçük tarım işletmeleri yerini büyük çiftliklere bırakmıştır. Gereğinden fazla tarımsal ilaç kullanılması, toprağın niteliklerine göre ekim ve dikim yapılmaması, sulanabilir arazilerde kuru tarım yapılması vb. gibi nedenlerle topraklar üzerinde yanlış kullanıma neden olmaktadır. Çevre sorunlarının sınır tanımaması nedeniyle, ulusal devletler, ne kendi sınırları içinde oluşan çevre sorunlarına engel olabilmekte, ne de başka ülkelerden gelecek çevre kirliliğine sınırlarını kapatabilmektedirler. Kapitalizmin felsefesi, çevre sorunlarına karşı kalıcı çözümler bulmaya ve gelecek için planlar yapmaya elverişli değildir. Çünkü kapitalizmde amaç; en kısa zamanda, en çok kazancı sağlamaktır. Çevre bilim, insan ve çevre sorunlarının kısa sürede tüm yerküreyi sarmış olduğunu kanıtlamış, çevre sorunlarının bütüncüllüğü ve küreselliği çevre söylemine girmiştir. Çevre sorunları yerellikten küreselliğe geçerken, bunların çözüm aracı olan çevre politikaları da ulusallıktan uluslararasılığa doğru kaymıştır (Keleş, Hamamcı, 2002: 182).

Çevre ve korumaya ilişkin kurallar, sermaye tercihleri doğrultusunda yapılmaktadır. Tarihi ve kültürel değerler, ekonomik çıkarlar doğrultusunda göz ardı edilmektedir. Tüketimi ön plana çıkaran küreselleşme, çevreye zarar vermekle kalmamakta, aynı zamanda kapitalist üretim ilişkileri çerçevesinde ekosistemi de bozmaktadır (Keleş, Hamamcı, 2002: 170). Kentsel yeniden yapılanma ile yeni kentsel rantlar oluşturulmakta, oluşan rantlar öncelikle uluslararası sermayenin emrine verilmektedir. Serbest rekabetin, kirliliği artırıcı, hiç değilse, azaltmasını güçleştirici bir etmen olduğu ve üreticinin mal ve hizmetleri daha ucuz mal etmeye çalıştığı, bu nedenle çevre korumayı çok dikkate almadığı bilinmektedir (Keleş, Hamamcı, 2002: 161). Günümüzde nüfus artış oranı %1.7'lik hızla devam etmektedir. Yakın gelecekte bugün dünya üzerinde yaşayan nüfustan daha çok nüfus yaşamaya devam edecektir. Nüfus artışındaki bu gelişmeye bağlı olarak, insanların doğal ve yapay kaynaklara olan ihtiyacı artacaktır. Biyolojik

çeşitliliğin yok olmasında en etkin güç küreselleşmedir. Bugün dünyanın her yerinde çevresel değerlerin kaybı olmaktadır. Örneğin; Tayland'ın, orijinal bitki örtüsünün %87'sini, sulak alanlarının da %96'sını kaybettiği tahmin edilmektedir. 20. yüzyılın sonlarında küresel ısınma ve iklim değişikliği konuları en çok tartışılan çevre sorunlarından olmuştur. Dünyanın Kuzey yarım küresinde bulunan ve doğal kaynakları geniş ölçüde kullanarak, gelişmekte olan ülkelerin de kaynaklarını ülkelere aktaran gelişmiş ülkeler, çevresel krizin en büyük sorumlusu olarak görülmektedir (Biol, 1999: 185). Küresel kentler ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal konularda olduğu gibi kentsel mekanı aslına uygun koruma ve çevresel değerler konusunda da çelişkileri içinde barındırmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1970'li yıllarda refah devleti politikalarının çıkmaza girmesi sonucu yerini neo-liberal politikalara bırakmasıyla gelişen küreselleşme, toplumu siyasetten ekonomiye, kültürden barınmaya, günlük yaşamdan geleceğe dair planlar yapmaya kadar etkileyen çok yönlü bir süreçtir. Bu yönüyle küreselleşme durdurulmaz, karşı konulmaz ve geri döndürülmez bir gelişme süreci olarak toplumları etkilemeye devam etmektedir. Günümüzde hiçbir devlet küreselleşmenin ürünleri olarak gösterilen internet, uydular üzerinden haberleşme, bilgisayar, cep telefonları gibi teknolojik araçların kullanılmasını engelleyemez, engellenmesini isteyemez. Çünkü bu ürünler aynı zamanda dünya ile haberleşmenin, dünyadan haberdar olmanın ve sesini dünyaya duyurmanın araçlarıdır. Dolayısıyla küreselleşmeye karşı durmak suyun tersine akmasını istemek gibi imkansız bir şeye benzemektedir.

Küreselleşme; bilgisayar, internet, olayları anında görüntülü olarak verme, cep telefonu ve uydular aracılığıyla haberleşme gibi çağdaş iletişim araçlarının kullanımı gibi nedenlerle durdurulmaz, karşı konulmaz ve geri çevrilmez bir gelişme süreci olduğuna göre, önemli olan küreselleşmeye karşı durmak, değiştirilemeyecek hakikati eleştirmek değil, (önemli olan) ülkelerin tek başlarına etkileyemedikleri ancak kendisinden etkilendikleri küreselleşme sürecini yakından takip ederek kendi iç siyasi ve ekonomik dinamiklerine uygun bir şekilde yarar sağlamaktır.

Küresel sermaye dünyada hiçbir engel tanımak istememekte, önündeki engelleri kaldırarak dünyada rahatça dolaşmak istemekte, dünyada karlı gördüğü her alana girerek, üretim yapmak ve satış yaparak kar elde etmek istemektedir. Ulus devletler küresel sermayeyi kendi ülkelerine çekmek için önündeki yasal ve idari engelleri ya

kendi istekleriyle ya da küresel sermayenin Dünya Bankası, İMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşları devreye sokarak dayatmaları sonucu kaldırmaktadır. Ulus devletlerin küresel sermaye önündeki engelleri kaldırmasına paralel olarak, küresel sermaye kent yönetimiyle irtibata geçmekte, kendisi için uygun, verimli ve karlı gördüğü kentlere yatırım yapmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak kentler de ulus devletler gibi önemli birer ekonomik aktör haline gelerek küresel sermayeyi çekmek için birbirleriyle hatta kendi devletleriyle yarışır duruma gelmiştir.

Küreselleşme en çok kentleri etkilemekte ve en çok kentler üzerinde etkili olmaktadır. Küreselleşme genel olarak barınmada, giyimkuşamda, beslenme ve eğlenmede, günlük yaşamda, kısaca sosyal hayatın her alanında tek tip tolum oluşturmak istemektedir. Böyle bir yaklaşım ya da beklenti, kentleri benzer yapılar, benzer mekanlar ve benzer imkanlar sunmaya zorlamaktadır. Bu nedenle Mcdonalds, Benetton, Burger King, Blue Jeans gibi uluslar arası şirketler her kentte girmekte hatta kentler bu tür şirketleri çekmek için adeta bir birleriyle yarışmaktadır. Böyle bir gelişme ise kentleri kendi öz kültüründen ve özgünlüğünden uzaklaştırmakta, toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için yerelin yerine küresel olanı koymaya zorlamaktadır.

Küresel kentler ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve mekansal özellikleri bakımından diğer metropol kentlerden ayrılmaktadır. Ekonomik yönüyle küresel kentler üretimden çok tüketime yönelmiş kentler olarak ortaya çıkmaktadır. Küresel kentlerde niteliksiz işçilerle nitelikli profesyoneller arasında gelir ve yaşam koşulları bakımından derin kutuplaşmalar ve sosyal sınıf farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmeyle gelişen yönetim kavramının küresel sermaye tarafından kent yönetimine dayatılan yeni bir yönetim tazı olduğu, böylece küresel sermayenin menfaatini korumanın aracı olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Ulaşım, iletişim ve haberleşme araçları sayesinde uzak yerler diye bir şey kalmamakta, en uzaktaki kültürler ile en yakındaki kültür yan yana yürümekte, ama baskın olan küresel kültür olmaktadır. İngilizcenin uluslararası iletişim ve haberleşmede en çok kullanılan dil olması bunun en iyi göstergesidir. Küresel kentlerde gökdelenlerle gecekondular, ihtişamlı çok katlı plazalarla yıkık dökük binalar, yüksek korunaklı lüks konutlarla düşük kaliteli, sıradan ve bakımsız konutlar aynı kentsel mekanda bulunmaktadır. Bu nedenle Giddens gibi bazı yazarlar küresel kentlerin cennetle cehennemi aynı anda barındıran kentler olduğu belirtmektedir.

KAYNAKÇA

- AKTEL, Mehmet (2001). Küreselleşmenin Etkileri. SD.Üni. İİBF Dergisi, C: 6, S: 2
- AKKOYUNLU, Kıvılcım (2007). Sürdürülebilir Kent, Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine. Der: Ayşegül Mengi, Ankara, İmge Yayınevi
- ALVER, Köksal (2007). Siteril Hayatlar: Kentte Mekansal Ayrışma ve Güvenlikli Siteler. Hece Yayınları, Ankara
- ANTHONY, Giddens (2002). Sağın ve Solun Ötesinde. Metis Yayınları, İstanbul
- ASLANOĞLU, Rana (1998). Kent, Kültür, Kimlik. Asa Kitapevi, Bursa
- AYDOĞAN, Ahmet (2005). Şehir ve Cemiyet. İz Yayıncılık, İstanbul
- AYTAR, Volkan (2005). Metropol Kentler. LM Yayınları, İstanbul
- BEGEL, E. Ernst (1996). Kentlerin Doğuşu. Cogito, Kent ve Kültürü, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, S: 8
- BİROL, Ertan (1999). Yasayan Kent ve Kirlendi Dünya. (Der. Demirer Göksel N. ve diğerleri) 2. Basım, Ankara, Öteki Yayınevi
- BOZKURT, Veyssel (2000). Küreselleşme Kavramı, Gelişim ve Yaklaşımlar. (Der. Veyssel Bozkurt), Küreselleşmenin İnsani Yüzü, İstanbul, Alfa Yayınları
- BRENNER, Neil, KEİL, Roger (2013). Küresel Kentlerden Kentselliğin Küreselleşmesine. birikim dergisi.com, Şubat
- CLARK, David (1996). Urban World/ Global City. Routledge, London
- DURŞUN, Davut (1998). Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Artan Bilginin Önemi. Yeni Türkiye: 21. Yüzyıl Özel Sayı, Sayı 19
- ERAYDIN, Ayda (2001). Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler. Cevat Geray'a Armağan, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları No: 25
- ERBAY, Yusuf (1998). Kavram Olarak Küreselleşme. Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı-I, Sayı:19
- ERCAN, Fuat (1996). Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul. Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 71
- ERSOY, Melih, ŞENGÜL, H. Tarık (1998). Küreselleşme ve Yarışan Yerellikler. 1997 Sanayi Kongresi, Bildiriler Kitabı, TMMOB Makine Mühendisleri Odası, Yayın No: 209 Ankara
- FALAY, Nihat (1998). Yerel Yönetimlerde Özelleştirmeye İlişkin Sorunlar. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C: 7, S: 1, Ankara
- GIDDENS, Anthony (2008). Sosyoloji. Kırmızı Yayınları, İstanbul
- GÖRMEZ, Kemal (1991). Şehir ve İnsan. MEB Yayını, İstanbul
- HELD, David (1995). Ulus Devletin Çöküşü. Editörler: S. Hall ve M. Jacques, Yeni Zamanlar, (Çev. Abdullah Yılmaz) Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- HOSTON, James (2001). Urban Citizenship and Globalization. Ed.: Allen John Scott, Global City-Regions, Oxford: Oxford University Press
- IŞIK, Oğuz (1995). Küreselleşme Süreci ve Kentin Değişen Anlamları. Birikim Dergisi, Sayı:68-69
- IŞIK, Oğuz (1999). Kenti Düşünmek, Kent Üzerine Düşünmek. Toplum ve Bilim Dergisi, Mayıs- Haziran, Cilt: 14, Sayı: 3
- İSBİR, Eyüp (1991). Kentleşme Meseleleri. Gazi Kitabevi, Ankara

- KAVRUK, Hikmet (2002) .Metropolitan Alan Yönetimi. Adalet Yay., Ankara
- KAZGAN, Gülten (2002). Küreselleşme Ulus-Devlet Yeni Ekonomik Düzen. Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul
- KELEŞ, Ruşen (2010). Kentleşme Politikası. İmge Yayınevi, Ankara
- KELEŞ, Ruşen (2001). Yerinden Yönetim ve Siyaset. İmge Yayınevi, Ankara
- KELEŞ, Ruşen, HAMAMCI, Can (2002). Çevrebilim. 4. Baskı, Ankara, İmge Yayınevi
- KEYDER, Çağlar (1993). Ulusal Kalkınmacılığın İflası. Metis Yayınları, İstanbul
- KEYMAN, E. Fuat (2002). "Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak. Doğu Batı Dergisi, Sayı:18
- KONGAR, Emre (2002). Küresel Terör ve Türkiye: Küreselleşme. Remzi Kitabevi 3. Basım
- KOZLU, Cem (1994). Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri. İş Bankası Yayınları, No: 335, Ankara
- MUMFORD, Lewis, (2007). Tarih Boyunca Kent-Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği. (Çev. Gürol Koca, Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- MÜSİAD (2009), Türkiye Ekonomisi Araştırma Raporları
- ÖKMEN, Mustafa (2003). Globalleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Bir İnsan Hakkı Olarak Yerel Haklar. Yerel ve Kentsel Politikalar, (Ed.: M. Aktif Çukurçayır ve Ayşe Tekel), Konya, Çizgi Kitabevi
- PIRENNE, Henri (1994). Ortaçağ Kentleri-Kökenleri ve Ticaretin Canlanması. (Çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, İstanbul
- PUSTU, Yusuf (2006). Küresel Kentten Dünya Kentine. Sayıştay Dergisi, Sayı: 62
- SARIOĞLU, Servet (2005). Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri, İstanbul Örneği. Yayınlanmamış Yük. Lisans Tezi, Ankara
- SERT Emre, KARPUZ Hayri, AKGÜN Gürkan (2005). Planlama, 2005/2
- SENNET, Richard (2002). Ten ve Taş. (Çev.: Tuncay Birkan Metis Yayınları), İstanbul
- SEZAL, İhsan (1992). Kentleşme. Gazi Kitabevi, Ankara
- SIRMA RAMAZANOGULLARI, Turgut (2004). İstanbul'un Yönetimi: Bir Kent Planlama Yönetimi Denemesi. Anahtar Kitaplar, İstanbul
- SHORT, John R (2004). Global Metropolitan: Globalizing Cities in a Capitalist World. Routledge, London
- SHORT, John R. (1999). Globalization And The City. Newyork, Longman
- SJOBERG, Gideon (2002). Sanayi Öncesi Kenti. (Çev.: Bülent Duru, Ayten Alkan), 20.YüzYıl Kenti, Ankara, İmge Yayınevi
- TAYLOR, Peter, D.R.F Walker (2001). World Cities: A First Multivariate Analysis of Their Service Complexes. Urban Studies, Vol: 38, No: 1
- TİMUR Taner (1996). Küreselleşme ve Demokrasi Krizi. İmge Kitabevi, Ankara
- TOPAL, Kadir, AKYAZI, Haydar (1997). Yeni Küresel Ekonomik Sistem ve Ulusal Kalkınmada Kentlerin Önemi. Çağdaş Yerel Yön. Dergisi, Cilt: 6, Sayı:4, Ekim
- TÜRK DİL KURUMU (1998). Kent Bilim Sözlüğü, Ankara
- UYANIK, Yücel (2008). Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 10/2

- VEFİK ALP, Ahmet, ARIKAN Tarhan (1998). Bilgi Çağında Akıllı Kentler ve Binalar. Yeni Türkiye, 21. Yüzyıl Özel Sayısı, Yıl 14, S.19, Ocak-Şubat
- YALINPALA, Jale.(2002). Küreselleşmenin Emek Piyasası ve İstihdam Üzerindeki Etkileri, Küreselleşme, İktisadi Yöntemler ve Sosyopolitik Karşıtlıklar. (Derleyen: Alkan Soyak), Om Yayınevi, İstanbul
- YAYLI, Hasan (2012). Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri ve İstanbul Örneği. SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi
- ZABCI, Filiz Çulha (2002). Dünya Bankası'nın Küresel Pazar İçin Yeni Stratejisi: Yönetişim. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Prof. Ahmet Demir'e Armagan, Temmuz- Eylül
- WEBER, Max (2003). Şehir. (Çev.: Musa Ceylan), Bakış Yayınları, İstanbul
- WIRTH, Louis (2002). Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme. (Çev.: Bülent Duru, Ayten Alkan), 20.Yüz Yıl Kenti, Ankara, İmge Yayınevi.